

דקדוק הקרן אורה בלשון 'בעלה לוקה'

בגמרא במסכת יבמות (נו:): אמר רבא, אשת כהן שנאנסה, בעלה לוקה עליה משום זונה. משום זונה אין משום טומאה לא?! אימא אף משום זונה... ואיכא דאמרי אמר רבה, אשת כהן שנאנסה, בעלה לוקה עליה משום טומאה. משום טומאה אין משום זונה לא. אלמא באונס לא קרינא ביה זונה. מבואר שנחלקו רבא ורבה בדיון אשת כהן שנאנסה, אם קרינא ביה זונה או לא.

ומדקדוק הלשון 'בעלה לוקה עליה' משמע כאילו בא התנא למעט מישהו אחר שאינו לוקה. ובקרבן אורה נגע בדבר וכתב שעל כרחך בעלה לאו דוקא והוא הדין אחר.

יסוד הנודע ביהודה שאשת כהן שנאנסה אינה מוזהרת

ובמשנה במסכת נדרים (צ:): תנן: בראשונה היו אומרים, שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה; האומרת טמאה אני לך, שמים ביני לבינך, ונטולה אני מן היהודים. חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה; האומרת טמאה אני לך - תביא ראיה לדבריה, השמים ביני לבינך - יעשו דרך בקשה [- מבקשים ממנו שיפטרנה בגט אך אין כופין], ונטולה אני מן היהודים - יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים.

והקשו התוספות: ואם תאמר, טמאה אני לך אמאי לא מהימנא, הא שויתה נפשה חתיכא דאיסורא... ותירץ הרב רבי אליעזר, דלא מצינו זונה שהיא אסורה לינשא לכהן. דודאי הוא מוזהר עליה, אבל היא אינה מוזהרת עליו, הילכך גם לדבריה אינה אסורה בו. ותמיהו התוספות על דעת רבי אליעזר: וקשה, דקאמר פרק יש מותרות (יבמות פד:): כל היכא דאיהו מוזהר, איהו מוזהרת.

וכך מבואר בגמרא: אמר רבא, כל היכא דהוא מוזהר, היא מוזהרת. וכל היכא דהוא לא מוזהר, היא לא מוזהרת, ע"כ. וילפינן לה מהכתוב (ויקרא כא ז) "אשה זונה וחללה 'לא יקחו', ואשה גרושה מאישה 'לא יקחו'", שכפל הכתוב לשון 'לא יקחו' להזהיר גם על עליו וגם עליה.

והנודע ביהודה (מהדו"ק אה"ע סימן ע; מהדו"ק אה"ע סימן יב) כתב ליישב קושיית התוספות על דעת רבי אליעזר, שהוא סבור שאין כלל זה אמור אלא לגבי הדברים המפורשים בפרשה שם, אבל לא שאינו מפורש בפרשה שם [וגם אינו לאו השוה בכל, כי ללאו השוה בכל יש מקורות נוספים בגמרא שם] - לא הוזהרו עליו נשים. ולפי זה כתב הנודע"י שאשת כהן שנאנסה לדעת רבה הסובר שבעלה לוקה עליה רק משום טומאה ולא משום זונה, אם כן כיון שאיסור טומאה באונס אינו בישראל אלא רק בכהן - הרי זה לאו שאינו שוה בכל, וכיון שלא נתפרש באותה פרשה, נמצא שאין האשה מוזהרת עליו אלא רק האיש.

ע"פ חידוש זה כתב בחידושי הגרז"ר בענגיס לבאר באופן אחר את דקדוקו של הקרן אורה, שכן מה שאמרו 'בעלה לוקה עליה' לא בא למעט אחרים הבאים עליה, אלא למעט שהיא אינה לוקה אלא רק בעלה, שכיון שנאנסה ואיסורה רק משום טומאה, אין היא מוזהרת על כך.

ספק הנמוקי יוסף אם אשת כהן שנאנסה צריכה חליצה

והנה הסתפק הנמוקי יוסף (יבמות ב: מדפה"ר) הסתפק אם אשת כהן שנאנסה צריכה חליצה או לא. ורבי עקיבא איגר (תוספותיו למשניות סוטה פ"א אות ה) תמה על עיקר נידון הנמוקי יוסף, הלא גמרא מפורשת היא במסכת סוטה (ו.): אמר ליה אבבי אלא מעתה... אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתייבם. וטעם ההיתר מקל וחומר, אם נאסרה במותר לה [- בעלה], באסור לה [- יבמה] לא כל שכן. ודוחה הגמרא שכיון דגבי ישראל מישרא שרי נמצא שיבם זה לו היה בעלה לא היתה נאסרת עליו כיון שהוא פסול לכהונה, ולכן אף עתה אינה אסורה לייבום. הרי מפורש בגמרא שאשת כהן שנאנסה נופלת לייבום.

מאיךך הבית שמואל (סימן קעג סק"י) תמה על דברי הנמוקי יוסף לאיךך גיסא, וזאת מכח המבואר בסוגייתנו שאשת כהן שנאנסה אסור על בעלמה משום ד'טומאה כתיב בה', ואם כן ודאי שהיא וצרתה פטורים כערוה וצרת ערוה, וכדין צרת סוטה ברצון בישראל. וא"כ סתרו הסוגיות זו לזו, והניח רעק"א בצע"ג. וכן הקשה גם הקרבן נתנאל (יבמות פ"א אות ט), והעמיד הדבר במחלוקת אמוראים, אם כיון דטומאה כתיב בה ממילא אינה עולה לייבום, או שאף שטומאה כתיב בה מכל מקום מותר לייבמה.

יישוב הגרז"ר בענגיס עפ"ד הנודע ביהודה שאין האזהרה על האשה

והגרז"ר בענגיס כתב ליישב הקושיא מסוגיית הגמרא ביבמות, על פי דברי הנודע ביהודה הנזכרים. כי מאחר והיא אינה מוזהרת על ביאתו וכל האזהרה אינה אלא על הבעל, ממילא אין סתירה בין המבואר בגמרא בסוטה שאשת כהן אנוסה נופלת לייבום, ובין המבואר בגמרא ביבמות שטומאה כתיב בה - כי ה'טומאה' הכתובה בה אינה אלא ביחס לבעל ולא ביחס לאשה. ועדיין מסתפק הנמוקי יוסף האם כיון שהיבם הוא כהן קשר ממילא צריכה חליצה או שכיון שסוף סוף לגבי דידיה כתוב לשון טומאה אף שאינו כתוב על האשה מכל מקום אינה צריכה יבום.

ע"פ יסודו של הנודע ביהודה הוסיף ויישב הגרז"ר"ב גם את דקדוקו של הקרן אורה בלשון הגמרא 'בעלה לוקה', שכן באמת באה הגמרא למעט שרק הוא לוקה על לאו דטומאה ולא האשה. וכעין מה

אזהרת

נשים

ב'אשת

כהן

שנאנסה'

יום שני א אייר

יבמות דף נו

שכתב הט"ז (יו"ד סימן קפה ס"ק ב) בשם תשובת הרמ"א, בדקדוק לשון הגמרא בכתובות (עב): "הוחזקה נדה, בעלה לוקה עליה", שפירש הרמ"א דהיינו בעלה ולא היא. והוא הדין בנידון דידן, בעלה דוקא לוקה ולא היא.

ואמנם יש להעיר על ביאור זה, שהרי שתי לשונות מביאה הגמרא בביאור המלקות באשת כהן שנאנסה, אם משום זונה או משום טומאה. ובשלמא אם החיוב הוא משום טומאה יש לומר כנ"ל שרק הוא לוקה על איסור זה ולא אשתו. אך אם החיוב הוא משום זונה, הלא לענין זונה כתיב 'לא יקחו' שמפסוק זה מרבים שאף הנשים מזהרות, ומדוע אם כן נקטה הגמרא לשון "בעלה לוקה עליה משום זונה" - שמשמעותו שרק בעלה לוקה ולא היא. וכתב הגזר"ר ש"יש לומר דמשום גררא, דטומאה נקט כהאי לישנא". ועדיין יש להעיר על דבריו שכן לשון זו היא הלשון הראשונה בגמרא, ודוחק יותר לומר שנקטה הגמרא לשון זו אף שאינה שייכת לענין זונה מחמת הלישנא בתרא.

ביאור התוספות שנאמנת לומר בתולה אני לפי שאף בכלל האיסור

ובגמרא בחגיגה (יד): מובא: שאלו את בן זומא, בתולה שעבירה מהו לכהן גדול. מי חיישינן לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם [- וממילא בעולה היא ואסורה לכהן], או דלמא דשמואל לא שכיחא. אמר להו, דשמואל לא שכיח וחיישינן שמא באמבטי עיברה [- ואינה בעולה, ומותרת לכהן גדול].

והנה יש להבין כיון שמעוברת היא כיצד יודעים אנו שהיא בתולה ומפני מה נתירה בתחילה לכהן גדול. ורש"י על אתר נזקק להערה זו וביאר בשני דרכים: א' היא אומרת שימצאו לה בתולים. [והוסיפו התוספות (ד"ה בתולה) בביאור דבריו שעד כמה שדשמואל שכיחא ממילא נאמנת לומר שכך היה] ד. ב' איירי באופן שנשאה כהן גדול בלא לדעת שהיא מעוברת ומצא לה בתולים.

והתוספות הקשו על פירושו הראשון של רש"י, כיצד אנו מאמינים לדבריה, והלא במשנה בכתובות (יג.) דנה המשנה באופן שהיתה מעוברת ומעידה על עוברה שהוא מאיש פלוני וכהן הוא, שלדעת רבן גמליאל הרי היא נאמנת, ואילו רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיינן. ולכאורה לדעת רבי יהושע מה מסתפקת הגמרא שתהיה נאמנת הלא 'לא מפיה אנו חיינן', ובפשטות משמע שספק הגמרא הוא לכולי עלמא. וביארו התוספות: ושמא כאן שאף היא בכלל האיסור, כדכתיב 'והוא אשה בבתוליה יקח' - קרי ביה 'יקח', נאמנת. ובשם ר"י כתבו התוספות שבדוקים אותה על פי חבית, ואם דשמואל היה שכיח לא היו טורחים לבדוקה והיו מעמידים אותה בחזקת בעולה.

תמיהת הטורי אבן שרבי יהושע אינו מאמינה אף במקום שהיא בכלל האיסור

והטורי אבן (חגיגה שם) תמה על יישוב התוספות, שהרי התוספות באו בדבריהם לחלק בין דברי רבי יהושע שאין האשה נאמנת להעיד על עוברה שמאיש פלוני הוא וכהן הוא, ובין נידון הגמרא באומרת בתולה אני. ואם כן, כשם שכתבו התוספות שיש להאמינה לגבי בתוליה כיון שאף היא בכלל האיסור, כך היה להאמינה גם לענין פלוגתת רבי יהושע ורבן גמליאל באופן שהיתה מדברת עם אחד, שאף שם החשש הוא שמא היא זונה, ובאיסור זונה גם האשה מזהרת, ואעפ"כ נחלקו התנאים ודעת רבן גמליאל שהיא נאמנת לומר לכשר נבעלתי, ודעת רבי יהושע שאינה נאמנת על כך. ועל תמיהה זו עמדו רבים מרבתינו האחרונים, ביניהם השער המלך (איסו"ב פי"ז הי"ג), החתם סופר (אה"ע ח"א סימן קנ ובחידושו לחגיגה שם), שואל ומשיב (מהדו"ק סימן עט) ועוד רבים.

וכתבו האחרונים (שו"ת מהרש"ם ח"ב סימן ריד אות ד; אהל דוד חגיגה שם בשם חתנו רבי מאיר אב"ד יארמוט; עמודי אור סימן עח) לבאר דברי התוספות על פי יסוד הנודע ביהודה, שלא נאמר כלל הגמרא ביבמות שכל היכא דהוא מזהר היא מזהרת, אלא בלאוים המוזכרים בפרשה ד'לא יקחו', משא"כ שאר לאוים שאינם שווים בכל, אינם חלים אלא עליו ולא עליה.

חילוק האחרונים בין איסור זונה לדין בת כהן כי תהיה לאיש זר

ולפי זה יישבו האחרונים שיש לחלק טובא בין סוגיית הגמרא בחגיגה ובין סוגיית הגמרא בכתובות, כי בחגיגה נידון הגמרא הוא משום 'אשה בבתוליה יקח' ובזה דינה ודינו שווה. אבל בכתובות הנידון הוא לדונה בחזקת בעולה לנתין ולממזר, ודעת התוספות (יבמות מד: ד"ה עשאה וסא. ד"ה שנבעלה) שהנבעלת לחייבי לאוין אזהרתה מהכתוב 'ובת כהן כי תהיה לאיש זר' ואינה בכלל לאו דזונה. ופסוק זה הרי אינו בפרשת 'לא יקחו' ולדברי הנודע ביהודה אין האשה מזהרת בו - ולכן שם אמר רבי יהושע ש'לא מפיה אנו חיינן'. [אמנם דעת הרמב"ם ורש"י שכל בת כהן שנבעלה לחייבי לאוין הרי היא בכלל לאו דזונה, אך התוספות הלכו בזה לשיטתם].

ואמנם בגמרא ביבמות (סח:) מבואר שהפסוק 'כי תהיה לאיש זר' נאמר לגבי איסור אכילת תרומה, וכל המקור לאיסור אשת כהן שנבעלה לפסול לה לכהן, הוא בק"ו מגרושה: ומה גרושה שמותרת בתרומה אסורה לכהן, זו שמזהרת בתרומה אינו דין שאסורה לכהן. והנה לאו דגרושה נאמר בפרשה של 'לא יקחו', ואם כן נוכל ללמוד גם פרט זה בקל וחומר זהה: ומה גרושה שמותרת בתרומה אסורה לכהן ואף היא מזהרת על איסור זה, זו שמזהרת בתרומה אינו דין שאסורה לכהן ואף היא מזהרת בזה. ודחה, שיש לומר 'אשת כהן שנאנסה' תוכיח, שאסורה בתרומה ואעפ"כ אינה מזהרת.

אלא שכל זה יבואר רק ללישנא בתרא שאשת כהן שנאנסה אסורה משום טומאה שלא נתבאר בפרשת 'לא יקחו', משא"כ ללישנא קמא שאסורה משום זונה, הרי איסור זה כתוב באותה הפרשה ושוב תהיה אף היא מזהרת על כך. ואם כן אי אפשר לפרוך 'אשת כהן שנאנסה תוכיח', ושוב יקשה שנלמד חייבי לאוין מגרושה שאף האשה מזהרת על כך.

"והנודע

ביהודה יישב

דעת רבינו

אליעזר,

שהוא סבור

שאין כלל זה

אמור אלא

לגבי הדברים

המפורשים

בפרשה שם,

אבל לאו

שאינו מפורש

בפרשה שם

- אין נשים

מוזהרות

עליו"

להצלחת וישועת

הר"ר משה עקיבא

בן שרה הי"ו

בכל מעשי ידי